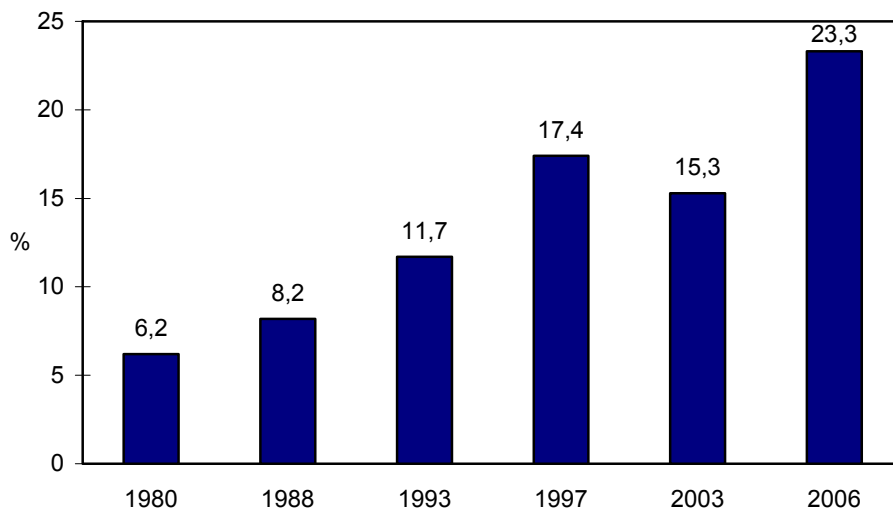

3 Muut väkivaltarikokset

Martti Lehti & Reino Sirén & Ville Hinkkanen & Mikko Aaltonen

Edeltävässä luvussa tarkasteltiin kuolemaan johtaneita väkivaltarikoksia. Tässä luvussa aiheena ovat muut väkivaltarikokset: henkirikoksen yritykset, pahoinpitelyrikokset ja ryöstörikokset. Tahallista fyysistä väkivaltaa esiintyy myös muun muassa virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen ja raiskausrikosten yhteydessä. Rajanveto perinteisen väkivaltarikollisuuden ja muiden tahallisten henkeä ja terveyttä vaarantavien tekojen välillä on osin sopimuksenvaarainen.

Yleisen kriminologisen käsityksen mukaan kuolemaan johtavassa väkivallassa esiintyy vähän piilorikollisuutta (ks. esim. Pajuoja & Salminen 1996). Sen sijaan muussa väkivaltarikollisuudessa piilorikollisuuden osuus on huomattava. Tilastojen ulkopuolelle jää sitä suurempi osa teoista, mitä lievemmästä väkivallasta on kyse.

Kuvio 21 Poliisille ilmoitettujen tapausten osuus kaikista sellaisista väkivaltatapauksista, joihin on liittynyt vähintään lyönti. Lähde: Sirén ym. 2007.

Tekojen tilastoitumisessa on keskeistä muun muassa se, ilmoittaako teon uhri siitä poliisille. Suhteellisen pieni osa väkivallasta ilmoitetaan poliisille. Vuoden 2006 uhrihaastattelututkimuksen mukaan vain joka viidennestä vähintään lyönnin tasoista väkivaltaa sisältäneestä teosta ilmoitettiin poliisille (kuvio 21). Kaikista pahoinpitelyistä noin seitsemän prosenttia johti kirjattuun rikosilmoitukseen. Koska uhritutkimuksissa ei tavoiteta väkivallan ongelmaryhmää, sosiaalisesti syrjäytyneitä, on luultavaa, että ilmi tulevien tekojen todellinen osuus on vielä huomattavasti tätä pienempi. Toisaalta kuvio osoittaa tärkeän tilastojen

tulkintaan liittyvän seikan: uhritutkimusten tavoittamien väestöryhmien alttius tehdä ilmoitus itseensä kohdistuneesta väkivallasta on nelinkertaistunut vuoden 1980 jälkeen. Tämä tarkoittaa, että väkivallassa havaitut tilastonousut johtuvat osin (lievempien väkivaltarikosten osalta todennäköisesti jopa pääosin) ilmoitusalttiuden noususta. Ilmoitusalttius on kasvanut tasaisesti erityisesti nuorten keskuudessa. Uhritutkimuksissa on myös havaittu, että miehiin kohdistuva väkivalta tulee useammin poliisiin tietoon kuin naisiin kohdistuva väkivalta, joka on tyypillisesti perhe- ja parisuhdeväkivaltaa (Sirén ym. 2007).

Muita tekojen tilastoitumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat kirjaamisalttius, poliisiin kontrollitoiminnan kohdistaminen ja teho sekä lainmuutosten vaikutukset.

3.1 Henkirikosten yritykset

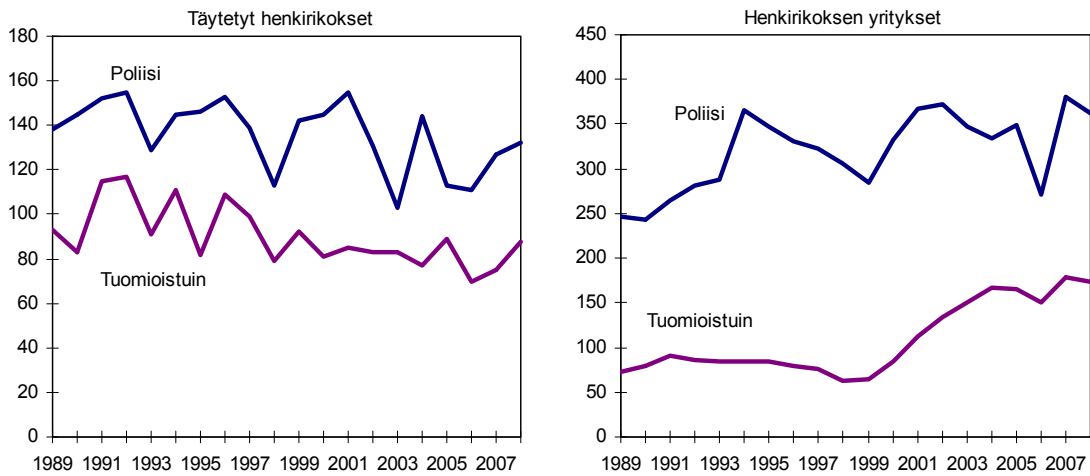
Henkirikoksen yrityksinä tilastoitujen rikosten määrä (363) vähentyi vuonna 2008 viisi prosenttia edellisvuodesta. Määrä oli kuitenkin edelleenkin selvästi kymmenvuotiskauden keskiarvoa (340) suurempi.

Poliisiin tietoon tulleet murhan, tapon tai surman yritykset 1999–2008.

	1999	2000	2001	2001	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Henkirikoksen yritys	284	333	367	372	347	334	349	271	381	363
<i>Muutos %</i>	-7%	+17%	+10%	+1%	-7%	-4%	+4%	-22%	+41%	-5%

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Henkirikoksen yritysten tason muutoksia tulkittaessa on huomioitava, että rajanveto tapon yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn välillä on kirjaamisvaiheessa usein tulkinnanvarainen. Rikosilmoitusten käsittelyssä ryhdyttiin vuosina 1989–1994 törkeitä väkivaltarikoksia määrittelemään lisääntyvässä määrin henkirikoksen yritykseksi, tuomioistuimissa vastaavaa siirtymää ei tuolloin tapahtunut. Tätä on havainnollistettu kuviossa 22, johon on vertailukohdaksi otettu myös täytetyt henkirikokset.

Kuvio 22 Poliisin tietoon tulleet sekä tuomioistuimissa tuomitut henkirikokset ja niiden yritykset 1989–2008

Murha-, tappo- ja surmatuomioiden vuotuinen kokonaismäärä käräjäoikeuksissa on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana vaihdellut 70:stä 120:een. Poliisin tietoon rikoksia on tullut 110–150. Henkirikoksen yrityksistä annettujen tuomioiden vuotuinen määrä oli vakaa 1990-luvun loppuun saakka (70–85), sen sijaan poliisitilastossa rikosten määrä lisääntyi vuosina 1989–1994 vajaasta 200:sta 350:een. Vuodesta 1994 vuoteen 2000 poliisin kirjaamien henkirikoksen yritysten määrä jälleen väheni, mutta alkoi vuosituhannen alussa uudelleen kasvaa. Toisin kuin 1990-luvun alussa, kasvu näkyi nyt myös tuomioistuintilastossa. Viime vuosina rikosten määrä on sekä poliisitilastossa että tuomioistuintilastossa vakiintunut, jälkimmäisessä huomattavasti aiempaa korkeammalle tasolle.

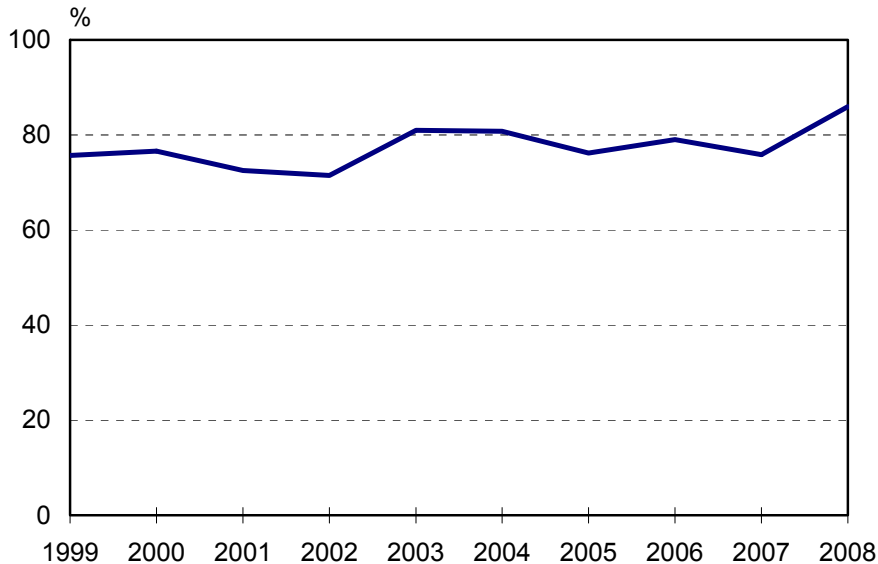
Eroa poliisi- ja tuomioistuintietojen osoittaman kehityksen välillä saattaa jossain määrin selittää rikosten selvitysasteen heikkeneminen. Pääsyyt eroihin ovat kuitenkin muualla. Täytetyistä henkirikoksista lopullisesti selvittämättä jää edelleenkin alle viisi prosenttia, tuomioistuimiin poliisin kirjaamista tapoista, murhista ja surmista päättyy kuitenkin vain noin 80 prosenttia. Syynä on se, että runsaassa viidessä prosentissa henkirikoksia tekijä tekee itsemurhan tai saa surmansa rikoksen yhteydessä ja noin 10 prosenttia kirjatuista henkirikoksista osoittautuu esitutkinnassa joko itsemurhiksi tai tapaturmiksi. Tuomioistuinkäsittelyyn päätyneissä henkirikoksissa rangaistukseen tuomittujen määrää alentaa puolestaan syyntakeettomiksi todettujen syytettyjen suhteellisen suuri osuus (vuosittain 10–20 prosenttia). Vaikka kato kirjattujen henkirikos-

ten ja rikosten, joista syyllinen tuomitaan rangaistukseen, välillä onkin varsin suuri, on se kuitenkin pysynyt suhteellisen vakaana vuodesta toiseen.

Henkirikoksen yritysten kohdalla kehitys on ollut toinen: ero kirjattujen rikosten ja tuomioon johtaneiden rikosten välillä lisääntyi olennaisesti 1990-luvun alkuvuosina. Syynä oli rikosnimikkeen valinnassa poliisin kirjaamiskäytännössä tapahtunut muutos. Tuomioistuimissa vastaavaa muutosta ei tapahtunut ainakaan yhtä suuressa mitassa, mikä lisäsi eroa kirjattujen rikosten ja annettujen tuomioiden määrien välillä 1990-luvulla. Kuluvan vuosikymmenen aikana ero kirjattujen ja tuomittujen rikosten määrässä on jälleen supistunut. Poliisin ja tuomioistuinten tulkintakäytännöt ovat mitä ilmeisimmin lähentyneet toisiaan. Jos oletetaan, että tuomioistuinten tulkintakäytäntö on pysynyt ennallaan, poliisin tulkintakäytäntö on ilmeisesti lieventynyt. Henkirikoksen yritysten määrällinen kasvu viime vuosina on siten todennäköisesti johtunut ainakin osittain väkivaltarikollisuudessa tapahtuneista todellisista muutoksista.

Henkirikoksen yritysten selvitysprosentti

Henkirikoksen yritysten selvitysprosentti laski jonkin verran 1990-luvulla, viime vuosina se on kuitenkin ollut taas lähes 1990-luvun alun tasoa. Rikoksista 75–85 prosenttia selvitetään tilastointivuoden aikana. Lopullinen selvitysprosentti on korkeampi, sillä osa loppuvuoden rikoksista selviää vasta seuraavan vuoden aikana.

Kuvio 23 Henkirikoksen yritykset: selvitettyjä rikoksia (%) vuoden aikana poliisin tietoon tulleista rikoksista 1999–2008

3.2 Pahoinpitelyrikokset

Poliisin kirjaamien pahoinpitelyrikosten määrä ja siinä tapahtuneet vuotuiset muutokset vuosina 1999–2008 ilmenevät seuraavasta asetelmasta:

Poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyrikokset 1999–2008.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lievä pahoinpitely	6 990	7 424	7 805	7 538	7 480	7 884	8 324	8 368	9 601	9 619
Pahoinpitely	17 428	18 424	17 405	18 339	19 274	19 652	20 086	20 461	22 648	22 928
Törkeä pahoinpitely	1 805	1 972	2 119	2 145	2 108	2 270	2 071	2 056	2 385	2 256
Yhteensä	26 223	27 820	27 329	28 022	28 862	29 806	30 481	30 885	34 634	34 803
Muutos %	+2%	+6%	-2%	+3%	+3%	+3%	+2%	+1%	+12%	+0%

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

	<i>tammi- kesäkuu 2006</i>	<i>tammi- kesäkuu 2007</i>	<i>tammi- kesäkuu 2008</i>	<i>tammi- kesäkuu 2009</i>
Lievä pahoinpitely	3 460	4 056	4 286	4 056
Pahoinpitely	9 531	10 901	11 110	10 613
Törkeä pahoinpitely	1 023	1 236	1 134	1 150
Pahoinpitelyrikokset yhteensä	14 014	16 193	16 530	15 819
Muutos %	-1%	+16%	+2%	-4%

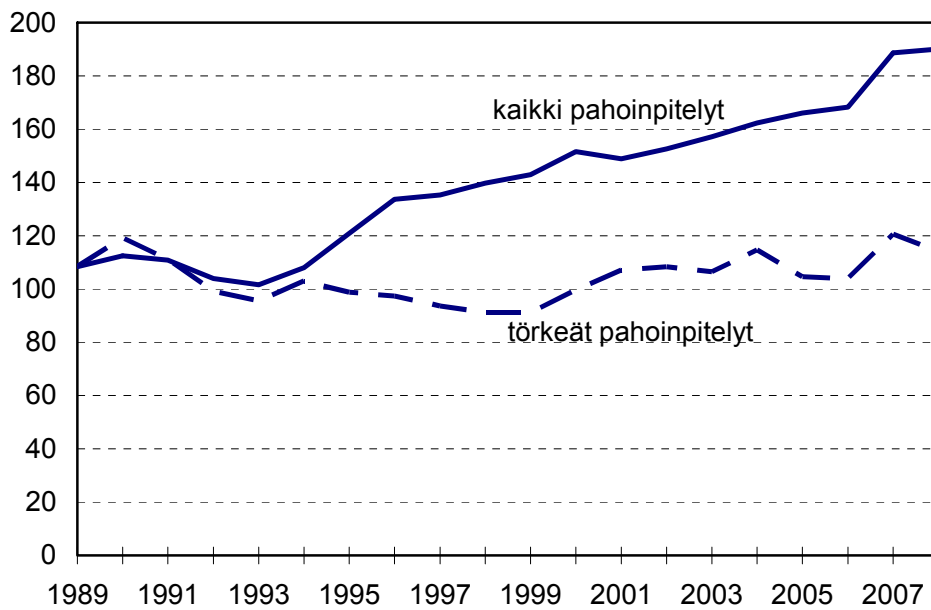
Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Tilastoitujen pahoinpitelyrikosten kokonaismäärä kasvoi vuonna 2008 edellisvuodesta puoli prosenttia. Törkeiden pahoinpitelyiden määrä sen sijaan vähenyi viisi prosenttia vuoden 2007 ennätystasosta.

Pahoinpitelyrikosten kokonaismäärä on kasvanut yhtäjaksoisesti jo toista kymmentä vuotta. Kasvuun on vaikuttanut osin tekijöitä, jotka ovat luonteeltaan teknisiä ja operatiivisia: pahoinpitelyrikoksen lievän ja perustekomuodon uudet tunnusmerkistöt, syyteoikeutta koskevat muutokset sekä poliisin monilla paikkakunnilla toteuttamat julkisten tilojen rauhoittamiseen tähdänneet valvontakampanjat. Myös väestön alttius ilmoittaa väkivaltaa poliisille on lisääntynyt merkittävästi (kuvio 21). Seurauksena on ollut, että erityisesti lievempien pahoinpitelyrikosten ilmitulo- ja kirjaamiskynnys on madaltunut. Ainakin törkeämmän väkivallan osalta kasvu on kuitenkin ilmeisesti ollut myös todellista, johon lienee

osaltaan vaikuttanut alkoholinkulutuksen pitkään jatkunut tasainen kasvu. Alkuvuonna 2009 pahoinpitelyrikosten määrä on kääntynyt laskuun. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan pahoinpitelyrikosten kokonaismäärä oli tammi-kesäkuussa 2009 neljä prosenttia edellisvuoden vastaavaa jaksoa pienempi. Tois-
taiseksi ei ole tiedossa minkä tyyppisistä väkivaltarikoksista vähennys on aiheutunut, luultavaa kuitenkin on, että valtaosin kyse on ollut alkoholisidonnaisesta väkivallasta.

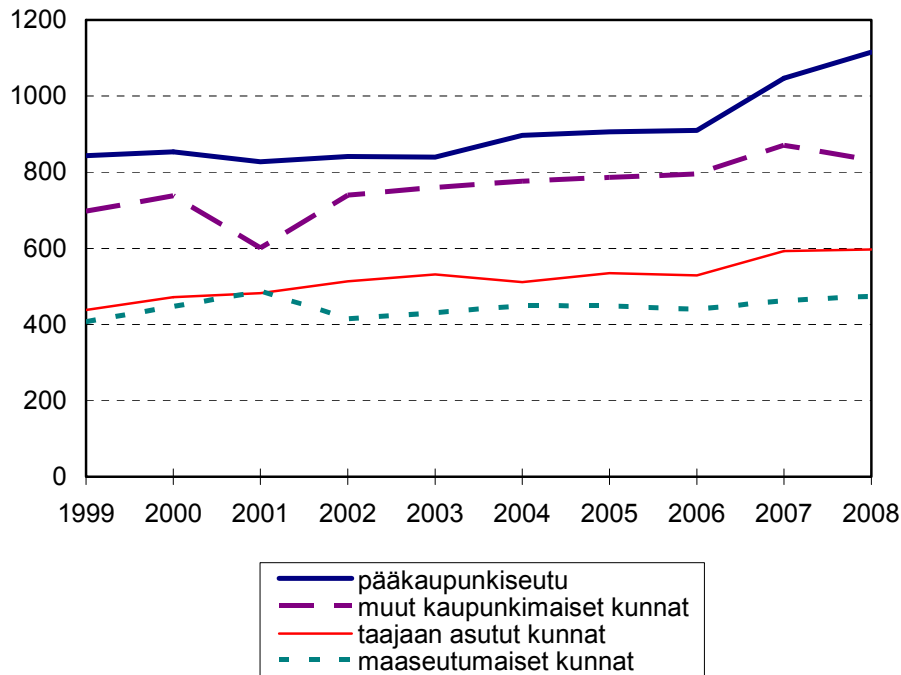
Kuviossa 24 pahoinpitelyrikosten kokonaismäärän muutoksia kuvataan indeksisarjoilla, joista toinen koskee kaikkia pahoinpitelyrikoksia, toinen törkeitä pahoinpitelyjä.¹

Kuvio 24 Kaikki pahoinpitelyrikokset sekä törkeät pahoinpitelyt vuosina 1989–2008.
Indeksisarjat: 1988=100

Tilastoitu pahoinpitelyrikollisuus on viimeisten kymmenen vuoden aikana lisääntynyt kaikissa kuntatyyppiryhmissä. Nopeinta kasvu on ollut pienissä taajamissa, hitainta maaseudulla. Pääkaupunkiseudun rikollisuustaso on kuitenkin edelleenkin maan korkein, alueella kirjattiin asukasta kohti vuonna 2008 pahoinpitelyrikoksia 34 prosenttia enemmän kuin muissa kaupunkimaisissa kunnissa ja kaksinkertainen määrä muihin kuntatyyppeihin verrattuna.

¹ Vertailuvuoden 1988 lukemat: pahoinpitelyrikokset yhteensä: 18 359, törkeät pahoinpitelyt: 1 979.

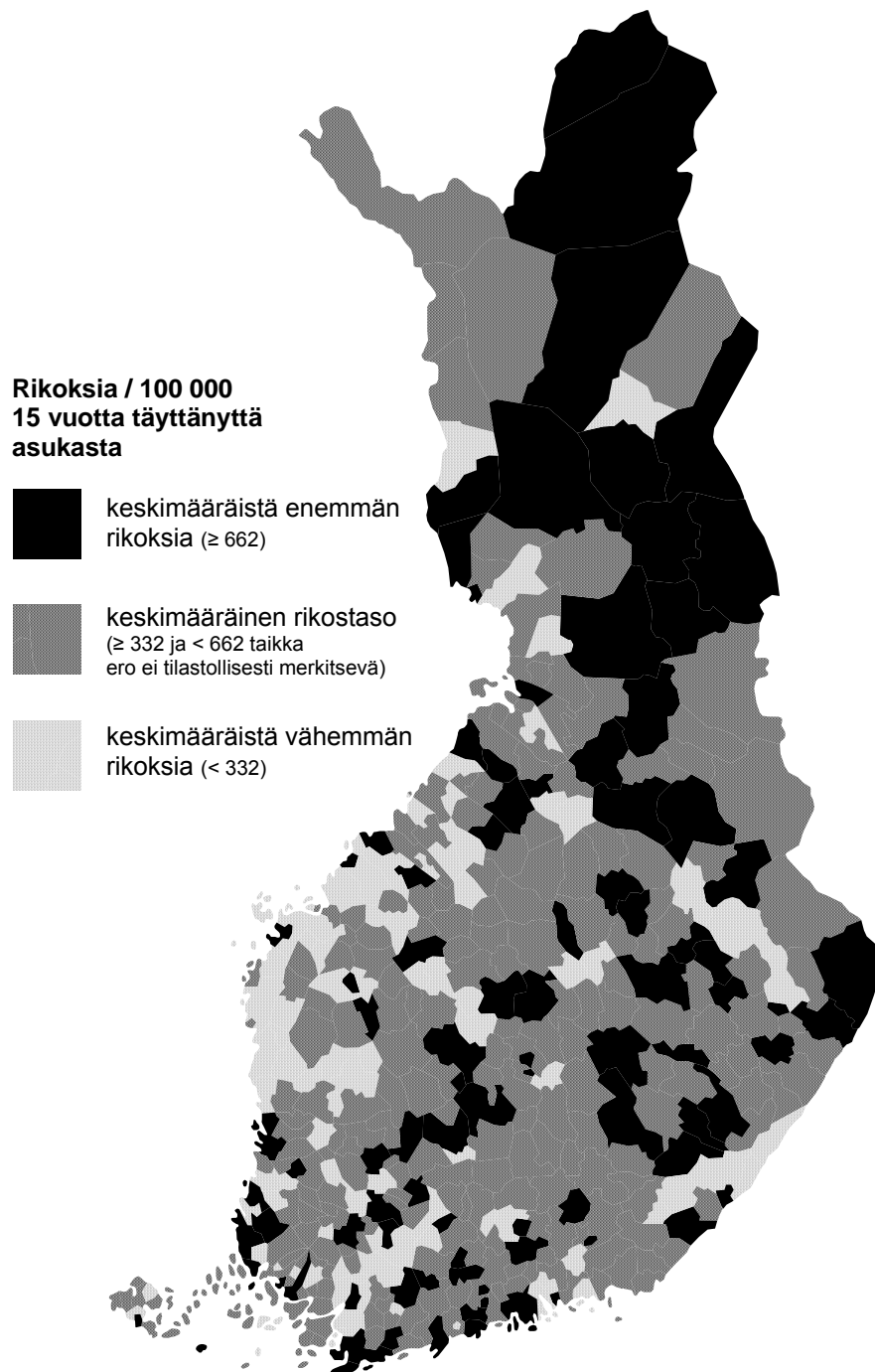

Kuvio 25 Pahoinpitelyrikokset kuntatyypiryhmittäin 15 vuotta täyttäneen väestön 100 000 asukasta kohti vuosina 1999–2008

Kuviossa 26 esitetään kartalla pahoinpitelyrikosten alueellisia eroja. Kartta kuvaa pahoinpitelyrikosten määrää kunnittain asukaslukuun suhteutettuna vuosina 2006–2008 (rikoksia 100 000 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden). Karttaan on merkitty rikostasoltaan korkeimmat ja matalimmat kunnat (ylin ja alin 25 prosenttia).

Varsinkin pienten kuntien pahoinpitelyrikosten määrässä voi esiintyä suhteellisesti huomattavaa vaihtelua vuodesta toiseen. Tämä satunnaisvaihtelu on otettu huomioon siten, että kartalle on merkitty poikkeavalla värillä vain ne kunnat, joissa rikosten suhteellinen osuus eroaa tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,05$) kaikkien kuntien keskiarvosta (514 rikosta/100 000 asukasta).

Pahoinpitelyrikollisuus ei ole jakautunut alueellisesti tasaisesti. Korkean pahoinpitelyriskin kuntia ovat suuret kaupungit, mutta toisaalta myös monet asukasluvultaan pienemmät paikkakunnat. Näitä yksittäisiä kuntia on joka puolella maata. Pohjanmaan rannikkoseudulla taas sijaitsee noin 200 kilometrin mittainen vyöhyke, jossa väestöön suhteutettu pahoinpitelyriski on maan alhaisimpia. Pahoinpitelyriski on pieni myös Etelä-Karjalan koillisosissa sekä monissa läntisen Suomen yksittäisissä kunnissa.

Kuvio 26 Pahoinpitelyrikokset (RL 21:5–7) kunnittain 15 vuotta täyttäneen väestön 100 000 asukasta kohti vuosina 2006–2008 (alin ja ylin 25 prosenttia, vain tilastollisesti merkitsevät erot kuntien keskiarvosta)

Vammantuottamus

Vuodesta 1980 lähtien on poliisitilastossa eritelty tapaukset, joissa pahoinpitelyrikokseen on liittynyt yksin teoin tehty kuolemantuottamus tai vammantuottamus. Edellistä kategoriaa käsiteltiin jo kuolemaan johtaneiden väkivaltarikosten yhteydessä (kohta II.A.2.1). Seuraavassa on tietoja pahoinpitelyistä, joihin on liittynyt vammantuottamus. Kysymys on tapauksista, joissa tekijä on tahallaan tehdyn pahoinpitelyrikoksen yhteydessä aiheuttanut uhrille ruumiinvamman tai sairauden, joka ei kuitenkaan syntynyt tahallisesti vaan johtui tekijän huolimattomuudesta (tahallisesti aiheutuneista vammoista ks. taulukko 9).

Pahoinpitelyrikoksen kanssa yksin teoin tehdyt vammantuottamukset 1999–2008.

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Pahoinpitelyrikos ja vammantuottamus									
115	111	99	82	123	122	131	127	161	172

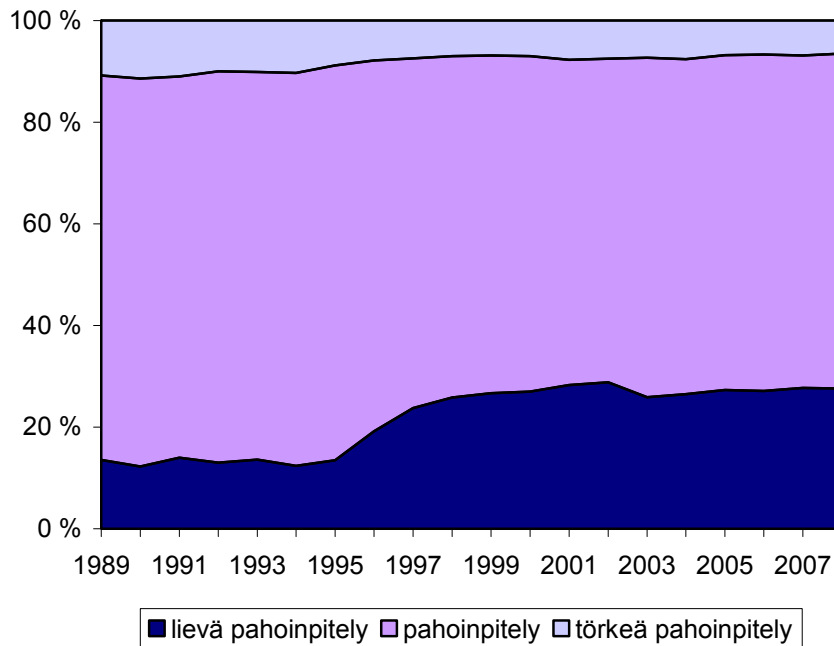
Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Pahoinpitelyrikosten kokonaismäärästä tämäntyyppiset väkivallanteot muodostavat vain pienen osan, aiemmin vuosittain 2–3 prosenttia, viime vuosina alle prosentin kaikista pahoinpitelyrikoksista.

Pahoinpitelyrikosten rakenne

Pahoinpitelyrikosten jakautuminen rikosnimikkeittäin esitetään kuviossa 27. Pahoinpitelyrikosten rakenne muuttui selvästi vuoden 1995 jälkeen. Ennen sitä lievien pahoinpitelyjen osuus oli 14 prosenttia mutta on sittemmin noussut vajaaseen 30 prosenttiin. Vastaavasti törkeiden pahoinpitelyjen osuus on vähentynyt. Vuonna 2008 niitä oli kuusi prosenttia pahoinpitelyrikoksista.

Pahoinpitelyrikosten rakenteen muutos johtuu useasta samaan ajankohtaan ajoittuneesta tekijästä. Ensimmäinen vuoden 1995 lainmuutoksessa voimaan tullut uusi tunnusmerkistö vaikutti lievän ja tavallisen pahoinpitelyn rajanvetoon. Toiseksi, pahoinpitelyrikosten syyteoikeus muuttui niin, että kaikista lievistä pahoinpitelyistä tuli asianomistajarikoksia (paitsi jos ne kohdistuvat alle 15-vuotiaaseen), kun taas yksityisellä paikalla sattuneista tavallisista pahoinpitelyistä tuli yleisen syytteen alaisia rikoksia. Tarkemmin lainmuutoksen vaikutuksia on käsitelty edellisessä rikollisuustilannekatsauksessa (Rikollisuustilanne 2007).

Kuvio 27 Pahoinepitelyrikosten (pl. tappelu) jakautuminen törkeisiin pahoinepitelyihin, pahoinepitelyihin ja lieviin pahoinepitelyihin vuosina 1989–2008

Pahoinepitelyrikosten piirteitä

Tarkastelu perustuu tapahtumapaikkatietoja lukuun ottamatta Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistoon vuosien 2006 ja 2007 rikoksista. Tarkastelun pohjana on sadan tapauksen satunnaisotos kustakin rikostyyppistä. Tapahtumapaikkatiedot ovat poliisitilastosta. Kaikki teonpiirretiedot koskevat poliisin tietoon tulleita pahoinepitelyrikoksia. Koska pääosa varsinkin lievistä pahoinepitelyrikoksista ei tule viranomaisten tietoon, tietoja ei voi sellaisenaan yleistää koko pahoinepitelyrikollisuuteen, erityisestikään lievään pahoinepitelyrikollisuuteen.

Poliisin tietoon tulleet pahoinepitelyrikokset tapahtuvat useimmiten yleisillä paikoilla. Vuonna 2008 yleisten paikkojen osuus oli 55 prosenttia (taulukko 6). Vastaavasti yksityisten paikkojen osuus oli 45 prosenttia. Yksityisasuntojen osuus oli 30 prosenttia.

Taulukko 6 Pahoinpitelyrikosten tekopaikat 1999–2008

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Yksityisasunto	7613	8077	8159	8602	9001	9813	9747	8730	9833	10299
Muu yksityinen paikka	2700	2955	2895	2851	2858	3126	3808	4781	5293	5332
<i>Yksityiset paikat, %</i>	<i>39</i>	<i>40</i>	<i>40</i>	<i>41</i>	<i>41</i>	<i>43</i>	<i>44</i>	<i>44</i>	<i>44</i>	<i>45</i>
Liikekeskus	2213	2235	1975	1855	1736	1525	1282	1042	1103	989
Yleinen tilaisuus	385	404	353	287	250	248	249	218	181	163
Ravitsemusliike	4167	4230	4184	4373	4283	4202	4328	4344	4907	4518
Muu yleinen paikka	9137	9914	9762	10053	10729	10889	11058	11804	13314	13500
<i>Yleiset paikat, %</i>	<i>61</i>	<i>60</i>	<i>60</i>	<i>59</i>	<i>59</i>	<i>57</i>	<i>56</i>	<i>56</i>	<i>56</i>	<i>55</i>

Lähde: Tilastokeskus. Pyörityksestä johtuen prosentiosuuksien summat voivat poiketa sadasta. Tarkastelusta on poistettu tuntemattomassa paikassa tapahtuneet teot, joiden määrä on vaihdellut yhden ja 16 välillä.

Yksityisissä tiloissa tehtyjen rikosten osuus poliisin tietoon tullessa pahoinpitelyrikollisuudessa on kasvanut ja yleisillä paikoilla tehtyjen tekojen osuus vähentynyt viime vuosikymmenen aikana. Muutos heijastaa sitä, että perheväkivaltaan on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota, mikä on johtanut yksityisissä tiloissa tapahtuneiden tekojen lisääntyneeseen ilmoittamiseen poliisille. Poliisi on toiminnassaan myös oma-aloitteisesti kiinnittänyt huomiota perheväkivaltaan.

Yleisten paikkojen osalta voidaan havaita, että liikekeskuksissa ja yleisissä tilaisuuksissa tapahtuneiden pahoinpitelyjen määrä on vähentynyt. Tämä voi heijastaa esimerkiksi vartiointin ja kameravalvonnan tehostumista sekä päihytyneiden henkilöiden nopeutunutta poistamista kyseisistä tiloista. Ravitsemusliikkeissä tapahtuneiden tekojen määrä on pysynyt varsin vakaana viimeiset kymmenen vuotta.

Törkeät pahoinpitelyt tapahtuvat muita pahoinpitelyjä useammin yksityisissä asunnoissa. Vuonna 2007 yksityisasunnoissa tehtiin 42 prosenttia törkeistä pahoinpitelyistä, 25 prosenttia pahoinpitelyistä ja 28 prosenttia lievista pahoinpitelyistä (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen aineisto 2007 pahoinpitelyistä). Tältäkin osin kyse on ilmitulevasta rikollisuudesta. Syy eroon lienee suurelta osin se, että yksityistä lievää väkivaltaa ei juurikaan viranomaisille ilmoiteta.

Taulukko 7 Pahoinpitelyrikosten ja henkirikoksen yritysten tekotapa vuosina 2006 ja 2007 (%)

	Lievä pahoinpitely		Pahoinpitely		Törkeä pahoinpitely		Henkirikoksen yritys		Väkivaltarikokset yhteensä	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Kiinnikäyminen, kaataminen	29	31	9	17	1	0	0	0	14	19
Tukistaminen, raapiminen ym.	1	5	1	6	0	0	0	0	1	5
Yhteensä	30	36	10	23	1	0	0	0	15	24
Lyöminen ym.	50	28	47	42	11	18	1	1	45	36
Potkiminen	6	4	14	8	13	4	1	0	12	7
Yhteensä	56	32	61	50	24	22	2	1	57	43
Kuristaminen	5	9	8	1	1	1	1	1	7	3
Teräase	0	0	4	4	39	37	59	62	6	6
Tylppä ase ym.	2	2	11	4	15	12	6	5	9	4
Ampuma-ase ym.	0	0	0	0	2	3	16	11	0	0
Yhteensä	7	11	23	9	57	53	82	79	22	13
Muu	2	11	1	10	7	17	9	14	2	11
Ei tietoa	5	9	5	8	11	7	7	5	4	8
%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Rikokset, joissa esiintynyt vain uhkailua, sisältyvät ryhmään muu.

Taulukko 8 Pahoinpitelyrikosten ja henkirikoksen yritysten rikosnimike tekotavan mukaan vuosina 2005–2006 (%)

	Lievä pahoinpitely	Pahoinpitely	Törkeä pahoinpitely	Henkirikoksen yritys	Yhteensä
Kiinnikäyminen, kaataminen	63	37	0	0	100
Tukistaminen, raapiminen ym.	54	45	1	0	100
Lyöminen ym.	32	67	2	0	100
Potkiminen	15	80	5	0	100
Kuristaminen	21	77	1	0	100
Teräase	0	33	55	13	100
Tylppä ase ym.	7	80	13	1	100
Ampuma-ase ym.	0	0	38	62	100
Muu	24	55	17	4	100
Ei tietoa	26	59	15	1	100

Suurin osa lyömistä lievemmästä väkivallasta kirjataan lieviksi pahoinpitelyiksi. Tällainen väkivalta on viime vuosina muodostanut lievinä pahoinpitelyinä tutkituista teoista 30–35 prosenttia ja pahoinpitelyinä tutkituista 10–25 prosenttia. Lyöminen, potkiminen ja kuristaminen johtavat tyypillisesti pahoinpitely-nimikkeen käyttöön, lyömisestä kolmannes kirjataan lieviksi pahoinpitelyiksi.

Viime vuosina poliisin tietoon tulleista törkeistä pahoinpitelyistä noin 60 prosentissa ja henkirikoksen yrityksistä yli 80 prosentissa tekijä on käyttänyt teossaan asetta, yleisin ase kummassakin rikostyyppissä on ollut teräase. Teräaseella tehtyjen rikosten tyypillinen nimike on ollut törkeä pahoinpitely

(55 %), ampuma-aseella tehdyistä teoista suurin osa (62 %) on kirjattu henkirikoksen yritykseksi. Pahoinpitelyinä tutkituista teoista asetta on käytetty alle 20 prosentissa ja lievänä pahoinpitelyinä tutkituista teoista vajaassa viidessä prosentissa.

Kaikesta poliisin tietoon tulleesta ei-kuolemaan johtaneesta väkivallasta asetta käytetään nykyisin 15–20 prosentissa tekoja, siis suhteellisen suuressa osassa. Lyömistä lievemmän asteinen väkivalta muodostaa teoista vastaavasti 15–25 prosenttia. Tosiasiallinen tilanne pahoinpitelyrikollisuudessa on todennäköisesti toinen kuin ilmitulevan väkivallan kuvaama, aseellisen väkivallan osuus lienee huomattavasti pienempi ja lievän väkivallan suurempi.

Taulukko 9 Vammojen laatu pahoinpitelyrikoksissa ja henkirikoksen yrityksissä vuosina 2006 ja 2007 (%)

Vamma	Lievä pahoinpitely		Pahoinpitely		Törkeä pahoinpitely		Henkirikoksen yritys		Väkivaltarikokset yhteensä	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Ei vammoja	23	9	4	3	10	11	10	10	10	5
Kipua, muttei näkyvää vammaa	18	18	12	12	1	2	0	0	13	13
Yhteensä	41	27	16	15	11	13	10	10	23	18
Naarmu, turvotusta	16	5	9	7	0	4	0	4	10	6
Mustelma, nirhauma, kuhmu	13	22	14	17	8	5	1	1	13	17
Pintahaava	19	10	31	17	17	6	3	3	27	14
Yhteensä	48	37	54	41	25	15	4	8	50	37
Luunmurtuma, vamma hampaisiin	2	2	10	5	9	6	1	0	8	4
Aivotärähdys	1	0	7	7	9	2	3	1	5	5
Ei-hengenvaarallinen sisäelinvamma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Viiltohaava	0	0	1	6	11	22	15	8	2	5
Sisäelinrepeytymä	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Pistohaava	0	0	2	1	21	18	41	47	3	2
Hengenvaarallinen kallo- tai sisäelinvamma	0	0	0	1	1	3	4	2	0	1
Ampumahaava	0	0	0	0	1	2	9	5	0	0
Yhteensä	3	2	20	20	52	55	73	63	18	17
Muu	1	1	1	1	0	3	0	2	1	1
Ei tietoa	7	32	9	23	12	14	13	16	8	25
%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Taulukko 10 Rikosnimike vammojen laadun mukaan pahoinpitelyrikoksissa ja henkirikoksen yrityksissä 2005–2006 (%)

Vamma	Lievä pahoinpitely	Pahoinpitely	Törkeä pahoinpitely	Henkirikoksen yritys	Yhteensä
Ei vammoja	68	25	6	2	100
Kipua, muttei näkyvää vammaa	40	59	1	0	100
Naarmu, turvotusta	45	54	1	0	100
Mustelma, nirhauma, kuhmu	27	71	2	0	100
Pintahaava	19	76	5	0	100
Luunmurtuma, vamma hampaisiin	4	89	7	0	100
Aivotärähdyks	4	84	11	1	100
Ei-hengenvaarallinen sisäelinvamma	-	-	-	-	-
Viiltohaava	0	34	58	8	100
Sisäelinrepeytymä	-	-	-	-	-
Pistohaava	0	28	56	17	100
Hengenvaarallinen kallo- tai sisäelinvamma	0	0	60	40	100
Ampumahaava	0	0	51	49	100
Muu	29	67	4	0	100
Ei tietoa	20	71	8	1	100

Yllä olevissa taulukoissa teoilla aiheutetut vammat on listattu vakavuusjärjestyksessä. Runsaassa viidenneksessä viime vuosina poliisille ilmoitetuista lievistä pahoinpitelyistä uhrille ei ollut aiheutunut minkäänlaista näkyvää tai näkymätöntä vammaa, vajaassa 60 prosentissa rikoksia vamma oli jäänyt korkeintaan naarmun asteelle. Myös henkirikoksen yrityksistä suhteellisen suuressa osassa uhri ei ollut vammautunut.

Suurin osa (68 %) väkivallasta, josta ei ole aiheutunut vammoja, kirjataan rikosnimikkeellä lievä pahoinpitely. Kipua tai naarmun aiheuttaneista teoista vajaa puolet kirjataan lieviksi pahoinpitelyiksi, hieman yli puolet pahoinpitelyiksi. Mustelman, nirhauman tai kuhmun aiheuttaneista teoista kirjataan pahoinpitelyiksi kolme neljänestä. Yleisin vammatyyppi pahoinpitelyinä ja törkeinä pahoinpitelyinä tutkituissa teoissa on pintahaava. Vamman tyypillinen rikosnimike oli pahoinpitely (76 %).

Viilto- tai pistohaavoja tai muita hengenvaarallisia vammoja uhri on saanut runsaassa kolmasosassa törkeitä pahoinpitelyjä ja kahdessa kolmasosassa henkirikoksen yrityksiä. Kummankin vammalajin tyyppirikos on törkeä pahoinpitely, pistohaavoista runsaat 55 prosenttia on viime vuosina kirjattu tällä nimikkeellä.

Kaikesta poliisin tietoon viime vuosina tulleesta ei-kuolemaan johtaneesta väkivallasta hengenvaarallisia vammoja aiheuttaneet teot ovat muodostaneet viisi prosenttia. Vastaavasti rikosten, joissa uhri ei ole saanut minkäänlaista vammaa, osuus on ollut kymmenisen prosenttia. Enintään naarmujen, kivun tai mustelmien asteelle vammat ovat jääneet runsaassa 45 prosentissa tekoja.

Vaikka varsinaiset hengenvaarallisia vammoja aiheuttaneet teot muodostavatkin suhteellisen pienen osan poliisin tietoon tulleista pahoinpitelyrikoksista, pääosassa ilmoitetusta ei-kuolemaan johtavasta väkivallasta vammat ovat varsin vakavia.

Taulukko 11 Tekijän ja uhrin suhde pahoinpitelyrikoksissa ja henkirikoksen yrityksissä vuosina 2006 ja 2007 (%)

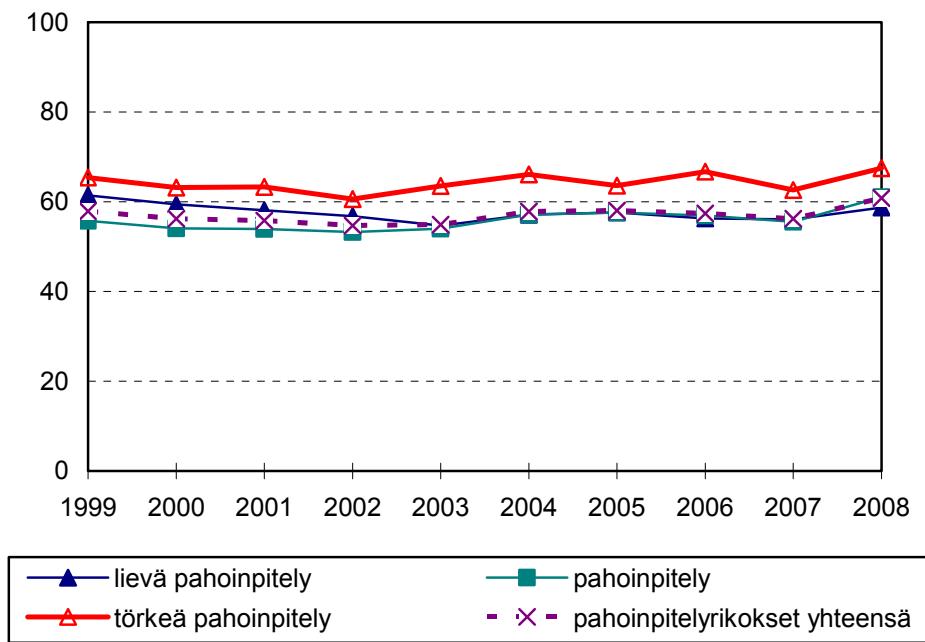
Uhri	Lievä pahoinpitely		Pahoinpitely		Törkeä pahoinpitely		Henkirikoksen yritys		Väkivalta-rikokset yhteensä	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Vaimo ym.	17	10	12	14	12	7	8	6	13	12
Mies ym.	5	0	1	2	5	4	6	2	2	2
Lapsi/lapsipuoli	2	4	2	7	2	3	1	3	2	6
Vanhempi	1	0	1	1	2	0	3	1	1	1
Muu sukulainen	2	3	2	0	0	2	5	1	2	1
Tuttava	39	34	31	35	46	38	57	45	34	35
Työsuhde, asiakas pahoinpitelijänä	9	6	5	4	0	3	7	2	6	4
Työsuhde, asiakas pahoinpidelty	5	2	5	2	4	0	0	0	5	2
Tuntematon	12	21	37	25	28	17	12	13	29	23
Ei tietoa	8	19	4	10	1	25	1	26	6	14
%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tekijän ja uhrin välistä suhdetta kuvaava jakauma eroaa pahoinpitelyrikoksissa ja henkirikoksen yrityksissä. Viime vuosina lievinä pahoinpitelyinä tutkituista rikoksista runsaassa 15 prosentissa, pahoinpitelyinä tutkituista noin 30 prosentissa ja törkeinä pahoinpitelyinä tutkituista noin 25 prosentissa tekijä on ollut uhrille ennestään tuntematon. Henkirikoksen yrityksissä vastaava osuus on ollut runsaat 10 prosenttia, lähes identtinen henkirikoksiin nähden. Ero on ilmeisesti osin näennäinen johtuen siitä, että lähiomaisten ja tuttavien keskinäisessä lievemmässä väkivallassa ilmituloaste on alhaisempi kuin tuntemattomien välisessä väkivallassa ja omaisten välisessä törkeässä väkivallassa.

Kaiken kaikkiaan poliisin tietoon viime vuosina tulleesta ei-kuolemaan johtaneesta väkivallasta 15 prosenttia on ollut parisuhdeväkivaltaa, noin 10 prosenttia muuta lähisuhdeväkivaltaa ja 45 prosenttia tuttavien välistä väkivaltaa. Ennalta toisilleen tuntemattomien henkilöiden välisiä rikoksista on ollut noin 30 prosenttia.

Pahoinpitelyrikosten selvitysprosentti

Pahoinpitelyrikosten selvitysprosentti laski 1990-luvun alkupuolella. Vuoden 1995 lainmuutoksen jälkeen selvitysprosentti on pysynyt vakaana, vaikka tilastoitujen tekojen määrä on kasvanut. Myös pahoinpitelyrikosten osalta lo-pullinen selvitysprosentti on korkeampi kuin oheisen kuvion näyttämä kirjaa-misvuoden aikana selvitettyjen rikosten osuus kirjatusta rikoksista.

Kuvio 28 Pahoinpitelyrikokset: selvitettyjä rikoksia (%) vuoden aikana poliisin tietoon tul-leista rikoksista 1999–2008

3.3 Ryöstörikokset

Ryöstörikosten määrä

Vuonna 2008 poliisin tietoon tuli 1 696 ryöstörikosta (RL 31:1–2). Tilastoitujen ryöstörikosten määrä väheni viisi prosenttia edellisvuodesta. Rikosten kokonaismäärä jäi selvästi kymmenvuotiskauden keskimääräistä (2 021) alhaisemmaksi.

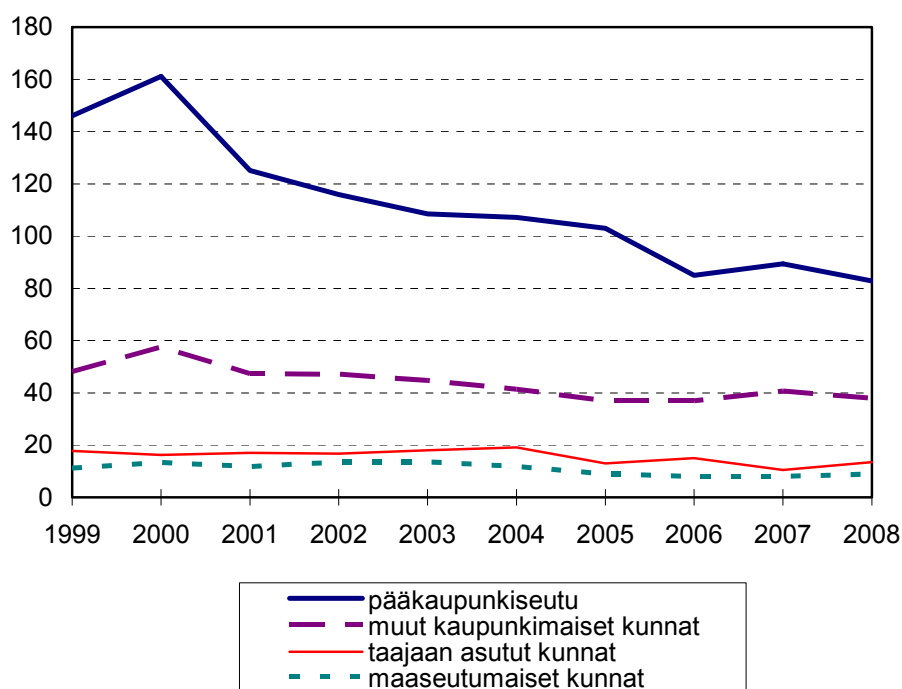
Poliisin tietoon tulleet ryöstörikokset 1999–2008.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ryöstö	2 041	2 310	1 912	1 887	1 840	1 810	1 621	1 542	1 581	1 516
Törkeä ryöstö	236	290	245	233	205	207	193	158	203	180
Ryöstörikokset yhteensä	2 277	2 600	2 157	2 120	2 045	2 017	1 814	1 700	1 784	1 696
Muutos %	+9%	+14%	-17%	-17%	-4%	-1%	-10%	-6%	+5%	-5%

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

	tammi- kesäkuu 2006	tammi- kesäkuu 2007	tammi- kesäkuu 2008	tammi- kesäkuu 2009
Ryöstö	750	732	705	724
Törkeä ryöstö	78	107	85	107
Ryöstörikokset yhteensä	828	839	790	831
Muutos %	-5%	+1%	-6%	+5%

Ryöstörikollisuus on Suomessa keskittynyt pääkaupunkiseudulle, jossa tehdään vuosittain lähes puolet kaikista maassa tilastoitavista ryöstörikoksista (vuonna 2008 42 prosenttia). Myös pääkaupunkiseudun rikollisuustaso on ryöstörikoksissa omaa luokkaansa. Vuonna 2008 Helsingissä naapurikuntineen tehtiin 83 ryöstörikosta 100 000 15 vuotta täyttäneitä asukasta kohti, kun vastaava keskiluku muissa suurissa kaupungeissa oli 38 ja pienemmissä taajamissa 14. Alhaisinta ryöstörikollisuus on maaseutumaisissa kunnissa. Rikosten määrällisen keskittymisen johdosta pääkaupunkiseudun rikollisuus ohjaa koko maan ryöstörikollisuuden kehitystä.

Kuvio 29 Ryöstörikokset 15 vuotta täyttäneen väestön 100 000 asukasta kohti vuosina 1999–2008

Ryöstörikosten piirteitä

Ilmi tulevasta ryöstörikollisuudesta 80 prosenttia kohdistuu yksityishenkilöihin, 20 prosenttia on liikeyrityksiin ja elinkeinonharjoittajiin kohdistuvia liikeriistöjä. Toisaalta liikeryöstöissäkin on aina uhreina myös yksityishenkilöitä, henkilökuntaa tai asiakkaita.

Taulukko 12 Tekopaikka ryöstörikoksissa vuonna 2005

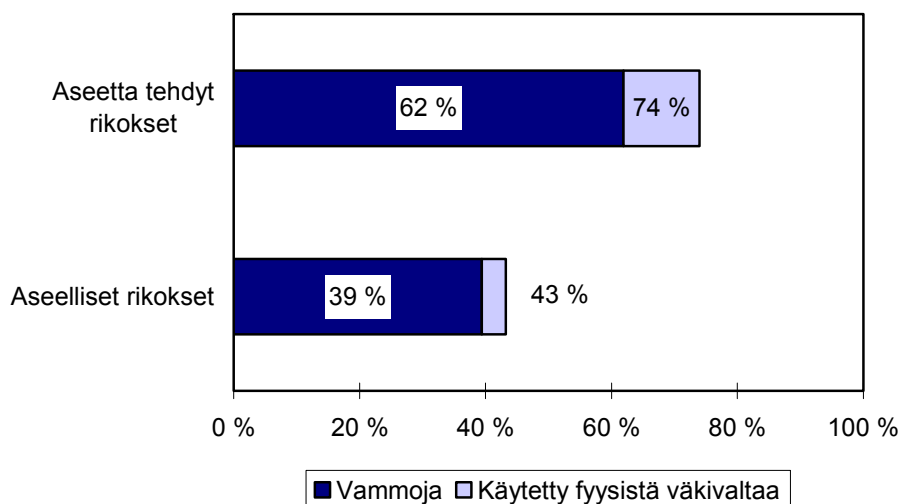
	Ryöstö	Törkeä ryöstö	Ryöstörikokset
Yksityisasunto	141	28	169
Muu yksityinen paikka	109	28	137
<i>Yksityiset paikat, %</i>	<i>15</i>	<i>29</i>	<i>16</i>
Liikekeskus	195	42	237
Ravintemusliike	44	9	53
Yleisessä tilaisuudessa	3	0	3
Muu yleinen paikka	1 198	88	1 286
<i>Yleiset paikat, %</i>	<i>85</i>	<i>71</i>	<i>84</i>

Ryöstörikoksista runsaat 80 prosenttia tehdään yleisillä paikoilla, kaduilla, toreilla, puistoissa ja julkisen liikenteen solmukohtissa. Törkeistä ryöstöistä

yksityisissä tiloissa tehdään jonkin verran suurempi osuus kuin muista ryöstöistä. Katuryöstöt tapahtuvat pääsääntöisesti iltaisin tai yöaikaan. Liikeryöstöt, joista lähes kaksi kolmasosaa kohdistuu elintarvikeliikkeisiin tai -kioskeihin, tehdään useimmiten iltaisin hieman ennen liikkeen sulkeutumisaikaa.

Aseellisten ryöstöjen osuus ilmi tulevista ryöstörikoksista on 40 prosenttia, törkeistä ryöstöistä yli 90 prosenttia. Yleisin ase on teräase, jolla tehdään kaksi kolmasosaa kaikista aseellisista ryöstöistä. Ampuma-aseita ryöstörikoksissa käytetään harvoin (kolmessa prosentissa rikoksia).

Rikoksiin liittyi suhteellisen usein fyysistä väkivaltaa. Poliisin tietoon tulevista ryöstörikoksista runsaassa 60 prosentissa uhuriin on kajottu fyysisesti, lääkärin tai sairaalahoitoa vaativia vammoja uhreista saa joka viides. Uhrin kuolemaan johtavat ryöstörikokset ovat sen sijaan suhteellisen harvinaisia, viime vuosina niitä on ollut vuosittain keskimäärin viisi. Vaikka vain runsaat 10 prosenttia ilmi tulevista ryöstöistä tutkitaan törkeinä, vakavan väkivallan uhka on rikoksissa yleisempää kuin esitutkinnassa käytetystä nimikevalinnasta voisi päätellä. Uhrin vammautuminen on harvinaisempaa aseellisissa ryöstöissä kuin ilman asetta tehdyissä. Tämä johtuu osin siitä, että uhrin alistamiseen ei aseellisissa ryöstöissä yleensä tarvita suoraa väkivaltaa. Toisaalta aseellisista ryöstöistä huomattava osa on liikeryöstöjä, joissa henkilöuhrit ovat selviä ja kykenevät käyttäytymään rikostilanteessa järkevämmiin kuin katuryöstöjen uhrin, jotka usein ovat huomattavan päihtyneitä.

Kuvio 30 Uhrin vammautuminen ja fyysisen väkivallan käyttö aseellisissa ja ilman asetta tehdyissä ryöstörikoksissa vuonna 2005

Valtaosassa ryöstörikoksia osapuolet eivät ennakolta tunne toisiaan. Vuonna 2005 ilmi tulleista yksityishenkilöön kohdistuneista rikoksista runsaassa 80 prosentissa osapuolet olivat toisilleen ennalta tuntemattomia ja viidessä prosentissa tutustuneet rikosta edeltäneen illan aikana. Se, että tekijät ovat uhrille yleensä tuntemattomia, selittää osaltaan lievempien ryöstörikosten muuhun väkivaltarikollisuuteen nähden suhteellisen alhaista selvitysastetta.

Yksityishenkilöihin kohdistuvissa katuryöstöissä saalina on tavallisesti kännykkä tai lompakko. Keskiwertosaalin arvo vuoden 2005 katuryöstöissä oli 300 euroa. Liikeryöstöissä saaliit olivat tuntuvasti suurempia, 1 000 eurosta 10 000 euroon. Keskimääräinen saalis vuonna 2005 oli 2 200 euroa, suurin ilmoitettu lähes 160 000 euroa. Muissa Pohjoismaissa yleisiä arvokuljetusryöstöjä meillä on ollut toistaiseksi vain muutama ja nekin on kyetty selvittämään tehokkaasti. Myös pankkiryöstöt ovat Suomessa muuttuneet harvinaisiksi. Vuonna 2005 pankkiryöstöjä tehtiin seitsemän kun huippuvuonna 1992 määrä oli 117. Huomattavia saaliita on sen sijaan saatu koru- ja kultasepäneliikkeisiin kohdistuneissa rikoksissa. Niidenkin vuotuinen määrä on kuitenkin pieni muodostaen ilmi tulleesta ryöstörikollisuudesta alle prosentin.

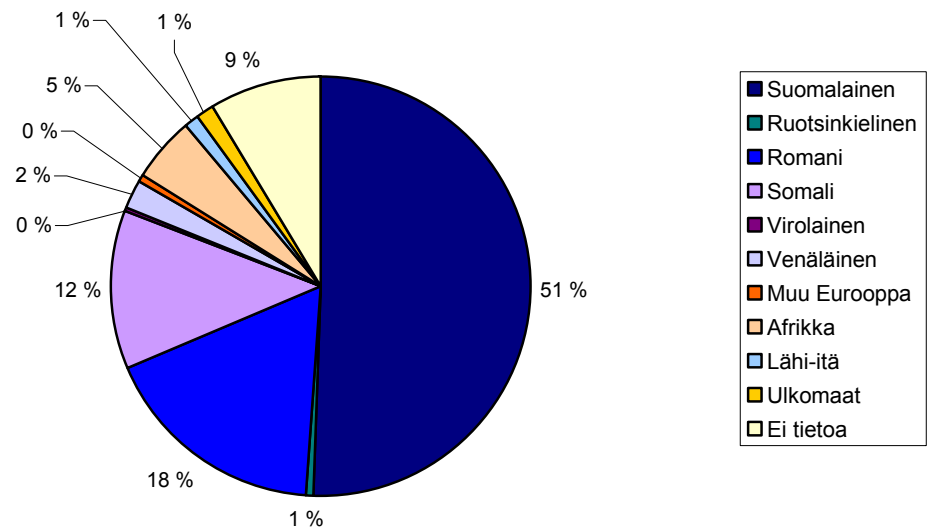
Ryöstörikosten tekijät ja uhrin

Ryöstörikokset ovat nuorten miesten rikollisuutta. Ylivoimaisesti eniten ryöstöjä tekevät 15–19-vuotiaat pojat. Uhrin ovat tekijöitä jonkin verran vanhempia, mutta myös uhritumisriski on suurin nuorilla, alle 25-vuotiailla miehillä. Naiset muodostavat tekijöistä 10 prosenttia ja henkilöuhreista vajaan 30 prosenttia.

Ryöstörikokset ovat Suomessa myös etnisten vähemmistöjen rikollisuutta. Erityisesti näin on pääkaupunkiseudulla, missä tehdään yli 40 prosenttia maan ryöstörikoksista. Vuonna 2005 ilmi tulleiden rikosten tekijöistä kuului valtaväestöön puolet. Romanit muodostivat epäillyistä vajaan 20 prosenttia, somalit runsaat 10 prosenttia ja muut Afrikasta tai Lähi-idästä peräisin olevat maahanmuuttajat kuusi prosenttia.¹ Lähialueilta Suomeen suuntautunut tai maassa asuvien venäläisten, virolaisten ja balttien merkitys ryöstörikollisuudessa oli sitä vastoin suhteellisen vähäinen. Virolaisia ja venäläisiä oli syyllisistä yhteensä kolmisen prosenttia.

Rikosten uhreista 90 prosenttia kuului vuonna 2005 valtaväestöön.

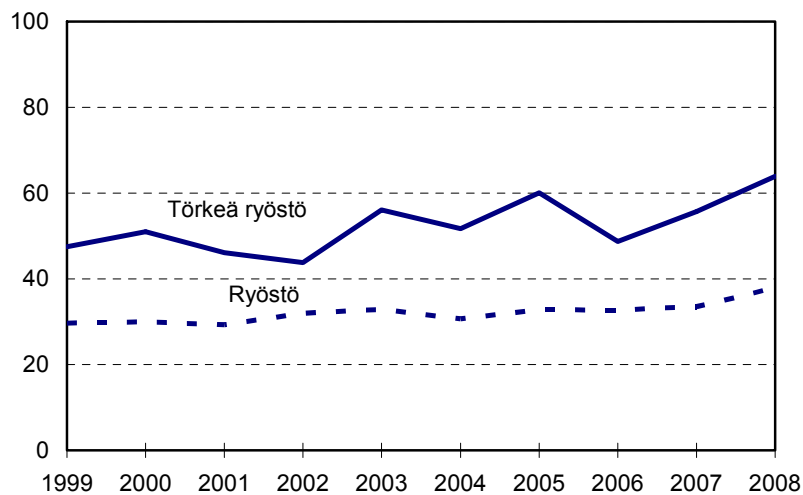
¹ Luvuissa ovat mukana myös rikokset, joissa syyllisen etninen tausta on selvillä, vaikka syyllisen henkilöllisyyttä ei olekaan kyetty selvittämään.

Kuvio 31 Tekijän etninen tausta ryöstörikoksissa vuonna 2005

Ryöstörikosten selvitysprosentti

Ryöstörikosten selvitysprosentti on pysynyt vakaana viimeiset kymmenen vuotta. Törkeistä ryöstöistä selvitetään vuosittain noin 60 prosenttia, muista ryöstöistä runsas kolmannes.

Kuvio 32 Ryöstörikokset: selvitettyjä rikoksia (%) vuoden aikana poliisin tietoon tulleista rikoksista 1999–2008

3.4 Väkivaltarikollisuuden riskitekijät

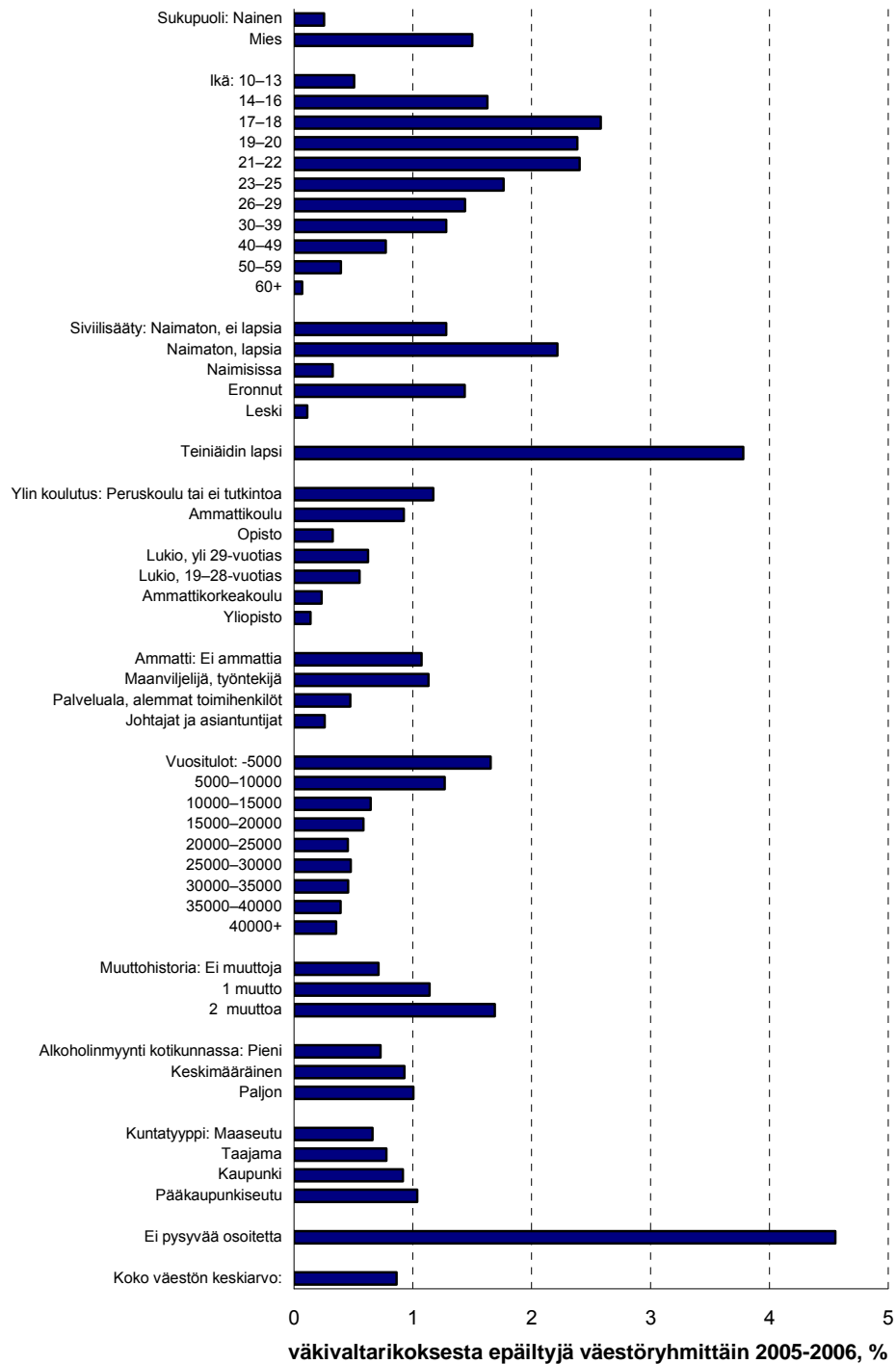
Edellä on esitetty tietoja väkivaltarikollisuuden määrän ja piirteiden kehityksestä. Kaikki tiedot ovat olleet ns. aggregaatti- eli ryhmätasoisia tietoja. Seuraavaksi kuvataan lyhyesti, mitkä tekijät näyttäisivät selittävän yksilötasoisia vaihtelua väkivaltarikollisuuteen syylistymisessä. Tiedot perustuvat Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Rikoskäyttäytymisen riskitekijät -tutkimushankkeeseen, joka nojautuu rekisteritietoihin rikollisuudesta (Aaltonen ym. 2008).

Vuosina 2005–2006 keskimäärin 0,9 prosenttia väestöstä tuli poliisin tietoon väkivaltarikoksesta epäiltynä. Kuviossa 33 on esitetty väkivaltarikokseen syyllistyneiden osuus eräiden keskeisten taustatekijöiden mukaisesti eriteltyinä¹. Miessukupuoli ja nuori ikä ovat selkeästi väkivaltariskiä lisääviä tekijöitä. Mutta henkirikollisuuden tavoin (ks. kohta II.A.2.6) myös muu väkivaltarikollisuus kytkeytyy vahvasti sosiaaliseen syrjäytymiseen. Asunnottomuus, matala koulutus, alhainen ammattiasema ja pienet tulot altistavat väkivaltarikollisuuteen. Syntyminen teini-ikäiselle äidille on yhteydessä kohonneeseen väkivaltarikosriskiin. Siviilisäädyn osalta naimattomuus lisää väkivaltariskiä verrattuna avioliitossa elämiseen.

Myös eräillä asuinalueen ominaisuuksilla oli yhteys yksilötason väkivaltariskiin. Asuminen suuressa kaupungissa tai kunnassa, jossa on korkea alkoholin kulutus, olivat yhteydessä väkivalta-alttiuteen. Tulokset viittaavat siihen, että sosiaalisten taustatekijöiden, sukupuolen ja iän ohella ympäristön tarjoama tilaisuusrakenne on väkivalta-alttiuden vaihtelua selittävä tekijä. Tulonjaon epätasaisuus asuinkunnassa ei ollut yhteydessä väkivaltariskiin.

Tietoa väkivallan riskitekijöistä voidaan käyttää apuna yleistä rikollisuuskehitystä arvioitaessa, jopa ennakoitaessa. Jos esimerkiksi ikärakenne muuttuu niin, että nuoria miehiä on aiempaa vähemmän, tämä vähentää väkivalta-alttiiden yksilöiden määrää. Mikäli maan sisäinen muuttoliike siirtää väestöä suurkaupunkeihin ja alueille, joissa alkoholin anniskelupisteitä on paljon, tämä saattaa lisätä väkivaltaa. Monet tutkimuksessa havaitut väkivallan riskitekijät ovat sellaisia, että niihin voidaan vaikuttaa yhteiskuntapoliittisin ratkaisuin. Esimerkiksi asunnottomuuden ja teiniraskauksien vähentämisen ja koulutusasteen nousun voidaan odottaa vähentävän väkivaltaa. Aggregaattitason rikollisuustilanne on käytännössä lukuisten riskitekijöiden yhteistulosta, ja eri tekijät voivat myös ”kumota” toistensa vaikutuksia.

¹ Kuvioon on otettu mukaan vain muuttujat, joiden yhteys väkivaltarikollisuuteen pysyi voimassa monimuuttuja-analyysissa, jossa kaikki tutkimuksen muuttujat olivat samanaikaisesti mukana. Analyysissa oli vakioitu myös aiempi rikollisuus (Aaltonen ym. 2008).

Kuvio 33 Väkivaltarikoksesta epäiltyjä eri taustatekijöiden mukaan

Tässä esitetyt tiedot väkivallan riskitekijöistä perustuvat tutkimukseen (Aaltonen ym. 2008), jonka aineistona on poliisin tietoon tullut rikollisuus. Kyselyihin perustuva kokonaisrikollisuustutkimus antaa kuitenkin varsin yhteneväisen kuvan väkivallan riskitekijöistä. Sosiaalisen syrjäytymisen syy-yhteys väkival-

ta-alttiuteen on vahva tutkimustulos (kotimaisesta tutkimuksesta ks. esim. Kivivuori 2009). On tosin syytä huomioida, että syrjäytymisen ja rikollisuuden välinen suhde on kaksisuuntainen. Rikollisuus osaltaan aiheuttaa sosiaalista syrjäytymistä.

3.5 Kansallisten uhritutkimusten tuloksia

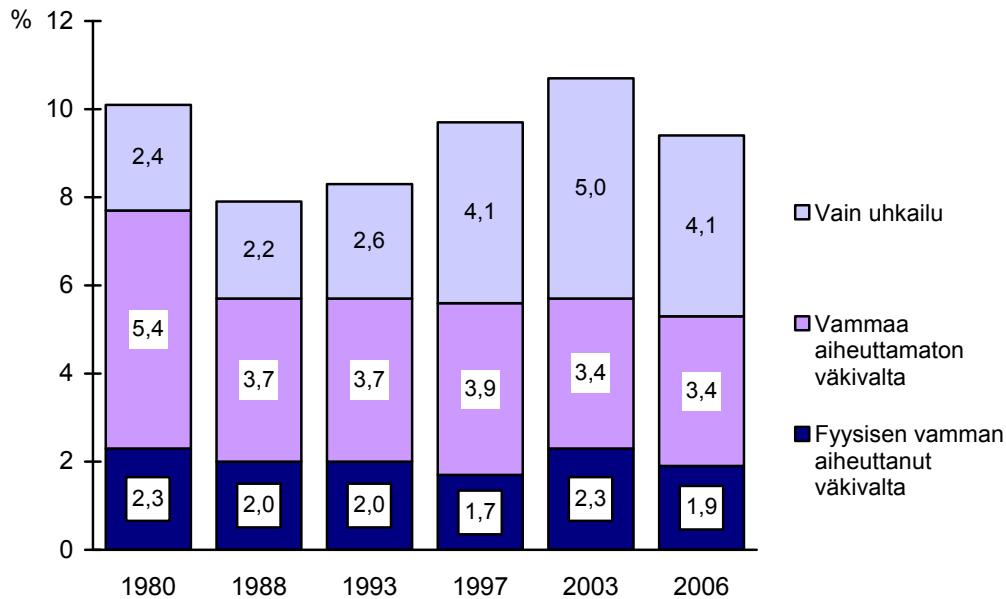
Edellä esitetyt tiedot väkivallasta perustuvat viranomaisten tietoon tulleisiin tekoihin. Nämä tilastoihin päätyvät teot ja tekijät ovat vain osa kaikista väkivaltaisista teoista ja niiden tekijöistä. Tekojen tilastoitumiseen vaikuttaa muun muassa se, määrittelevätkö ihmiset tapahtumia rikoksiksi ja ilmoittavatko he poliisille rikoksiksi kokemiaan tekoja. Myös poliisikontrollin kohdistaminen ja teho sekä lainmuutokset vaikuttavat tekojen tilastoitumiseen. Tilastoidun rikollisuuden muutokset voivat siten johtua paitsi rikoskäyttäytymisen määrän tai piirteiden muutoksista, myös edellä mainituista tekijöistä. Tämän rikollisuuden mittaamisongelman vuoksi kriminologit käyttävät täydentäviä menetelmiä rikosten määrän ja kehityksen selvittämiseksi. Menetelmistä keskeisin on uhritutkimus, jossa ihmisiltä kysytään, ovatko he joutuneet väkivallan (tai muiden rikosten) uhriksi.

Suomessa on tehty valtakunnallinen uhritutkimus kuudesti jaksolla 1980–2006. Seuraavassa esitellään niiden pohjalta muodostuvaa kuvaa väkivallan kehityksestä (ks. myös Sirén ym. 2007; Sirén & Honkatukia 2005; Heiskanen ym. 2004). Suomi on osallistunut myös kansainvälisiin rikosuhritutkimuksiin. Niiden tuloksia on esitelty muun muassa Rikollisuustilanne 2002 -katsauksessa.

Väkivallan uhriksi joutuminen 1980–2006

Vuonna 2006 vajaa kymmenesosa 15–74-vuotiaista suomalaisista ilmoitti joutuneensa väkivallan tai sillä uhkailemisen kohteeksi. Edellisestä tutkimuskerasta (2003) väkivaltaa kokeneiden osuus laski runsaan prosenttiyksikön. Alimmillaan osuus oli vuonna 1988, jonka jälkeen se nousi tasaisesti vuoteen 2003 saakka. Kun väkivaltakokemuksia eritellään tarkemmin, ilmenee, että niiden lisääntyminen koskee vain uhkailuja. Fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden osuus on 1980–2006 välisenä aikana pysynyt melko samana (kuvio 34). (Sirén ym. 2007; Sirén & Honkatukia 2005.)¹

¹ Fyysiseksi väkivallaksi on määritelty teot, joissa oli kyse vähintään kiinni tarttumisesta tai liikkumisen estämisestä.

Kuvio 34 Väkivallan ja uhkailujen kohteeksi joutuneita, % 15–74-vuotiaista.
Lähde: Sirén ym. 2007.

Uhkailujen määrän nousua 1988–2003 tulkittaessa on paikallaan muistaa, että se voi johtua ainakin kahdesta seikasta: uhkaavan käyttäytymisen lisääntymisestä tai siitä, että riitaisa käyttäytyminen tulkitaan aiempaa herkemmin väkivalaksi. Molemmat tekijät voivat vaikuttaa myös samanaikaisesti. Vuonna 2006 myös pelkästään uhkailuja kokeneiden osuus laski.

Kansallisissa uhritutkimuksissa on kysytty, minkälainen vamma väkivallasta seurasi. Tämän kysymyksen avulla voidaan pienentää väkivallan tulkin- taerojen vaikutusta. Vamma muodostaa selkeän kriteerin sille, minkälaista väkivaltaa kysymys mittaa.

Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi on viimeisen kahden vuosikymmenen jaksolla joutunut vuosittain noin kaksi prosenttia aikuisista, kun kaikkiaan fyysistä väkivaltaa kokeneita on alle kuusi prosenttia.

Väkivaltakokemusten yleisyys on miehillä ja naisilla muuttunut pääpiirteissään samalla tavalla (taulukko 13). Uhkailuja kokeneiden osuus kasvoi vuoteen 2003 saakka. Miehillä fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus alkoi hienokseltaan laskea jo 1990-luvun lopulla. Uhkailuja, fyysistä väkivaltaa ja vammaan johtanutta väkivaltaa kuvaavat naisten uhriksi joutumisluvut ovat lähestyneet miesten vastaavia ja olivat vuoden 2006 kyselyn mukaan lähes samat (Sirén ym. 2007).

Taulukko 13 Väkivallan ja uhkailujen kohteeksi joutuneita, % 15–74-vuotiaista miehistä ja naisista. Lähde: Sirén & Honkatukia 2005; Sirén ym. 2007.

	1980	1988	1993	1997	2003	2006
Miehet						
Vain uhkailu	3,3 %	2,7 %	2,6 %	4,1 %	5,3 %	4,2 %
Fyysinen väkivalta	9,3 %	6,2 %	6,9 %	6,4 %	6,0 %	5,4 %
Naiset						
Vain uhkailu	1,5 %	1,7 %	2,6 %	4,1 %	4,7 %	4,0 %
Fyysinen väkivalta	6,4 %	5,3 %	4,6 %	4,8 %	5,5 %	5,3 %

Väkivallan luonne

Kansallisissa uhritutkimuksissa haastateltaville on lueteltu seitsemän erilaista väkivallan muotoa ja kysytty onko heihin kohdistunut jotain niistä viimeksi kuluneen vuoden aikana.

Tutkimuksista havaitaan, että varsinkin uhkailun kokeminen yleistyi vuosina 1980–2003. Vuoden 2006 kyselyn mukaan uhkailujen kokeminen näyttää saavuttaneen lakipisteensä. Muiden väkivallan muotojen osalta ei voida havaita yhtä selviä trendejä kuin uhkailussa. ”Tönimisen” samoin kuin kategorian ”muu väkivalta” osalta 2000-luvun lukemat ovat kuitenkin sarjan korkeimmat.

Taulukko 14 Väkivallan eri muotojen kokeminen, % 15–74-vuotiaista

	1980	1988	1993	1997	2003	2006
Uhkailu	3,7	3,4	3,9	5,6	7,0	5,8
Liikkumisen estäminen	2,9	2,1	2,7	2,5	3,2	2,8
Töniminen	2,9	2,2	2,4	2,4	3,3	3,2
Lyöminen (ei jälkeä)	1,7	1,3	1,1	1,4	1,7	1,2
Lyöminen (näkyvä jälki)	0,2	1,7	1,6	1,1	1,5	1,3
Aseellinen väkivalta	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Muu väkivalta	0,6	0,5	0,4	0,9	1,6	1,5
Jokin näistä	10,1	7,9	8,3	9,7	10,7	9,4

Lähde: Sirén ym. 2007

Väkivallan kasaantuminen

Väkivaltaa kokeneista noin puolet on joutunut vuoden aikana vain kerran väkivallan kohteeksi. Heidän osuutensa on pysynyt melko samana. Sen sijaan niiden osuus, jotka ovat kokeneet vähintään kaksi väkivaltatapausta vuoden aikana, lisääntyi jaksolla 1993–2003. Todennäköisesti muutos liittyy uhkailukokemusten lisääntymiseen. Vuonna 2006 useampikertaisten uhrien osuus ei näytä enää kasvaneen; heitä oli 5 prosenttia kaikista vastaajista. (Sirén ym. 2007.)

Toistuvasti väkivallan kohteeksi joutuminen on vaikea ongelma. Kyselytutkimusten mukaan yksi sadasta suomalaisesta joutuu väkivaltatilanteeseen 10 kertaa tai useammin vuoden aikana. Kasautuminen ilmenee siinä, että kaikista väkivaltatapahtumista noin kaksi kolmasosaa on vuosittain kohdistunut tähän sadasosaan väestöstä. Nuoret ja naimattomat ovat yliedustettuina toistuvasti väkivaltaa kokeneiden keskuudessa. Yleisesti väkivallan kasaantuminen on kuitenkin vähentynyt vuosista 1980 ja 1988. Kasautuneisuuden väheneminen tarkoittaa, että väkivalta on jakaantunut väestöön hieman tasaisemmin kuin 1980-luvulla (Sirén ym. 2007).

Väkivaltatyypit 1980–2006

Uhritutkimuksissa esiin tulleet väkivaltatilanteet on jaettu viiteen tyyppiin, eli perhe-, lähisuhde-, työ-, ravintola- ja katuväkivaltaan (määrittelystä tarkemmin ks. Sirén ym. 2007). Eri väkivallan tyyppiä tarkastelemalla voidaan yrittää tämentää sitä, miksi väkivalta lisääntyi vuosien 1988 ja 2003 välillä ja väheni 2006. Taulukossa 15 esitetään eri väkivaltatyypin kohteeksi joutuneet 15–74-vuotiaat miehet ja naiset prosentteina kaikista samanikäisistä. Mukana ovat myös uhkailut.

Taulukko 15 Eri väkivaltatyypin kohteeksi joutuneet, % 15–74-vuotiaista

<i>Miehet</i>	1980	1988	1993	1997	2003	2006
Perhe	0,1	0,2	0,4	0,4	0,2	0,3
Lähisuhde	2,8	1,3	1,4	1,3	1,6	1,4
Työ	1,9	1,7	1,6	2,3	2,6	2,2
Ravintola	2,5	1,8	2,2	2,6	2,7	2,2
Katu	5,1	3,5	3,3	3,5	3,1	2,3
<i>Naiset</i>						
Perhe	1,9	1,6	0,9	1,4	1,1	1,2
Lähisuhde	1,7	1,0	1,1	1,8	1,2	1,3
Työ	1,0	1,6	2,0	2,8	4,4	3,8
Ravintola	0,4	0,5	0,8	0,8	1,0	0,9
Katu	2,4	1,8	1,9	1,5	1,5	1,1

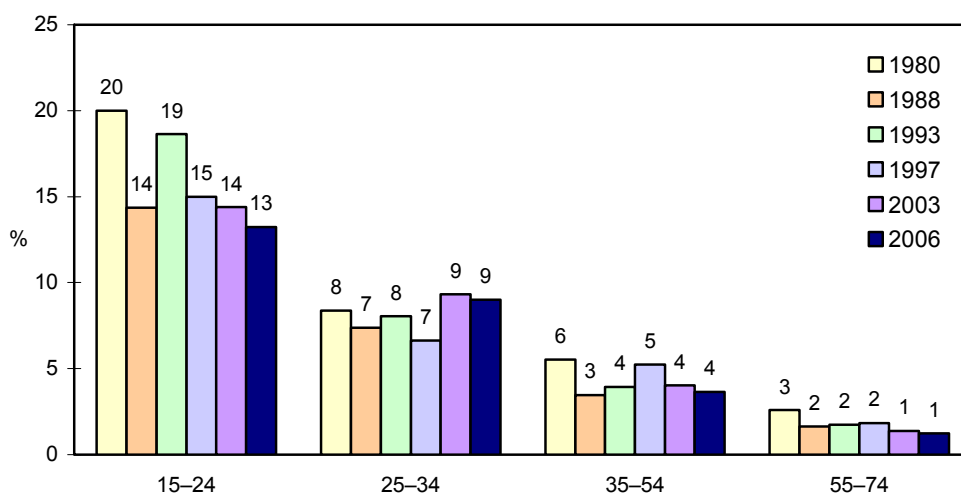
Lukusarjoista havaitaan, että väkivaltakokemusten lisääntyminen 1988–2003 on peräisin siitä, että varsinkin naiset kohtasivat yhä enemmän väkivaltaa tai sen uhkaa *työpaikoillaan*. Toinen väkivallan muoto joka tänä aikana jonkin verran lisääntyi oli *ravintola- ja muu huvipaikkaväkivalta*. Muut väkivaltatyypit ovat vähentyneet (katuväkivalta) tai niiden tasossa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta (perheväkivalta, lähisuhdeväkivalta).

Vuoden 2006 tutkimuksen mukaan työpaikkaväkivallan kasvu on pysähtynyt ja sitä kokeneiden osuus pienentynyt. Väkivallan kokonaistason lasku vuosien 2003 ja 2006 välillä johtuikin etupäässä työpaikkaväkivallan ja katu-
väkivallan vähenemisestä.

Väkivallan kohteeksi joutuminen eri ikäryhmissä

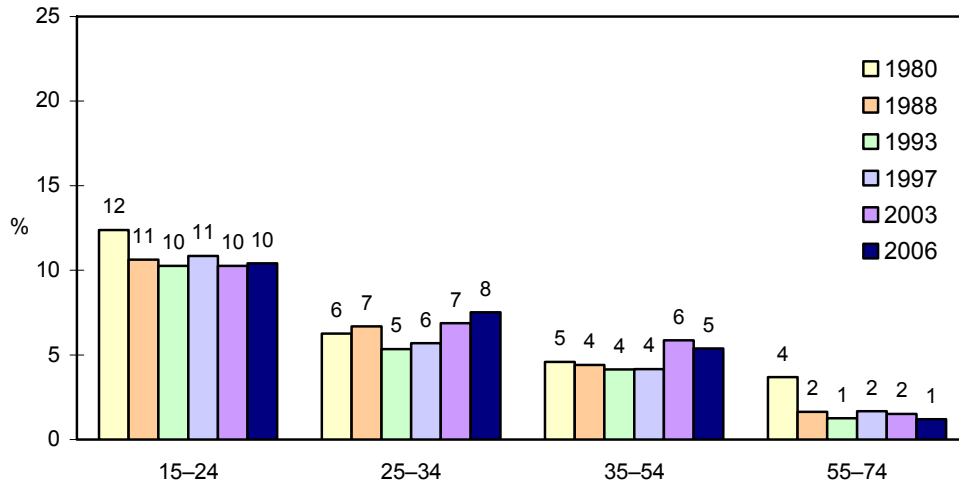
Väkivallan kohteeksi joutuminen on selvästi ikään liittyvä ilmiö: eniten väkivaltaa kertovat kokeneensa nuorimmat vastaajat. Mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysymys, sitä vähemmän väkivaltaa on koettu (kuviot 35 ja 36). Varsinkin nuorten miesten riski joutua väkivallan kohteeksi poikkeaa voimakkaasti iältään vanhempien riskistä. Vuonna 2006 oli 15–24-vuotiaista miehistä joka kahdeksas joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi, kun 55–74-vuotiaista miehistä vain yksi sadasta. Väkivallan prevalenssi on kuitenkin alentunut nuorten miesten keskuudessa. Vähenemistä on tapahtunut myös iäkkäimpien miesten ja naisten väkivaltakokemuksissa. Nuorten naisten kokema uhkailu ja väkivalta on sen sijaan vähentynyt vain hieman. Tämä on kaventanut kokonaiseroa väkivaltaa kokeneiden naisten ja miesten osuudessa.

Seikka, että väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten osuus ei vähene niin jyrkästi iän mukana kuin miesten, selittyy väkivaltakokemusten erilaisuudesta. Miesten kokema väkivalta on pääosin vapaa-ajanviettoon liittyvää katu- ja ravintolaväkivaltaa, joka on vahvasti yhteydessä ikään. Naisilla väkivaltakokemukset painottuvat enemmän kodeissa tapahtuvaan väkivaltaan sekä työssä koettuun väkivaltaan (Sirén ym 2007; Sirén & Honkatukia 2005).

Kuvio 35 Fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneet miehet 1980–2006, % ikäryhmästä.

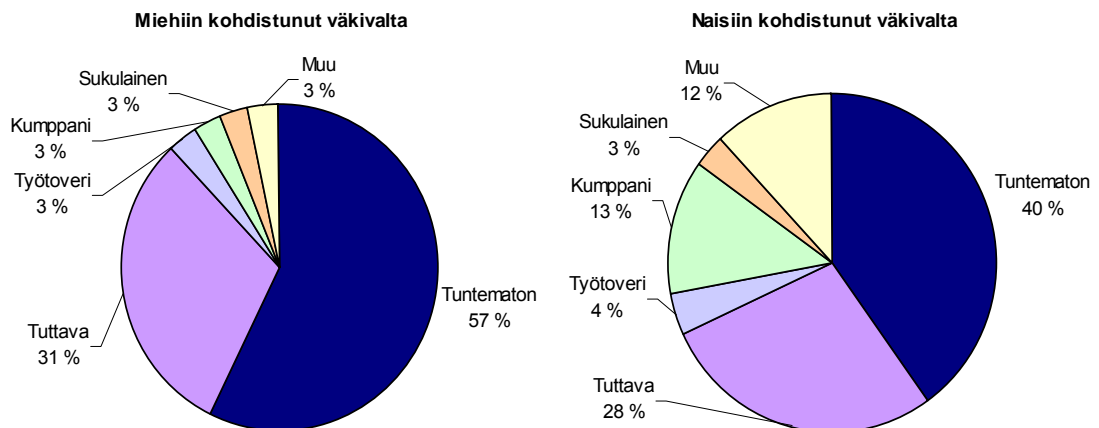
Lähde: Sirén ym. 2007

Kuvio 36 Fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneet naiset 1980–2006, % ikäryhmästä. Lähde: Sirén ym. 2007

Uhrin ja tekijän suhde

Naisten ja miesten kokeman väkivallan eroja valaisee myös uhrin ja tekijän suhde (kuvio 37). Miehiin kohdistunut väkivalta on useammin tuntemattomien taholta kohdistunutta väkivaltaa. Naisiin kohdistuvassa väkivallassa parisuhdekumppanit ovat puolestaan merkittävämpi tekijäryhmä, samoin ”muut” tekijät, eli useimmiten työtehtävissä kohdatut väkivaltaiset asiakkaat tai potilaat.

Kuvio 37 Väkivallan tekijä miesten ja naisten kokemassa väkivallassa vuonna 2006. Viikoksi sattunut tapaus, %. Lähde: Sirén ym. 2007

Yhteenveto

Seuraava yhteenveto koskee muuta kuin kuolemaan johtanutta väkivalta-rikollisuutta:

- *Tilastoidun* väkivallan määrään ja kehitykseen vaikuttaa paitsi väkivalta-tapausten määrä myös väestön ilmoitusalttius, poliisikontrollin kohdistaminen ja teho sekä lainmuutokset.
- Vuonna 2008 poliisin tietoon tuli 363 henkirikoksen yritystä ja vajaat 35 000 pahoinpitelyrikosta.
- Tilastoitujen pahoinpitelyrikosten määrä on lisääntynyt viimeiset kymmenen vuotta, mutta kasvu näyttäisi nyt pysähtyneen. Tämä koskee myös henkirikoksen yrityksiä ja törkeitä pahoinpitelyjä. Ne vähenivät vuoden 2007 poikkeuksellisen korkeista luvuista.
- Vuonna 2008 poliisin tietoon tuli 1 700 ryöstörikosta. Rikollisuustaso oli 38 rikosta väestön 100 000 15 vuotta täyttäneitä kohti. Rikosten määrä väheni edellisvuodesta viisi prosenttia ja oli kymmenvuotisjakson alhaisin.
- Vuoden 2006 kansallisen uhritutkimuksen mukaan viisi prosenttia aikuisista joutui vuoden aikana fyysisen väkivallan kohteeksi ja kaksi prosenttia vammaan johtavan väkivallan uhriksi. Väkivaltaa kokeneiden miesten ja naisten osuudet olivat lähes samat.
- Sekä uhkailujen, fyysisen väkivallan että vammaan johtaneen väkivallan kohteeksi joutuneiden osuus laski vuosien 2003 ja 2006 välillä. Selvintä väheneminen oli työpaikkaväkivallassa ja katuväkivallassa.